

До спеціалізованої вченої
ради ДФ 64.700.018 у
Харківському національному
університеті внутрішніх справ,
61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

ВІДГУК ОПОНЕНТА

**кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника,
провідного наукового співробітника відділу координації правових
досліджень Управління планування та координації правових досліджень
в Україні Національної академії правових наук України**

Вапнярчук Наталії Миколаївни

**на дисертацію Кушнір Наталії Василівни на тему: «Теоретичні засади
реалізації гендерної рівності у трудовому праві України», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність теми дисертації. В умовах реформування трудового законодавства України важливого значення набувають дослідження, спрямовані на його вдосконалення та розвиток, особливо якщо це стосується такого актуального аспекту трудо-правової проблематики як забезпечення гендерної рівності у трудових правовідносинах. Так, сучасність усе частіше вимагає необхідність втручання держави у вирішення проблем, які виникають при реалізації трудових правовідносин у частині забезпечення трудових прав громадян при працевлаштуванні, кар'єрному зростанні, встановленні заробітної плати, звільненні з роботи. Особливо це стосується жінок, які знаходяться в менш захищеному положенні при реалізації їх здатності до праці ніж чоловіки, хоча трудове законодавство і встановлює для них більше гарантій трудових прав ніж для чоловіків.

Гендерна нерівність передусім проявляється при прийнятті на роботу. Традиційно роботодавці віддають перевагу чоловікам, що передусім обумовлено фізіологічними особливостями чоловічого і жіночого організму і як не парадоксально більшою захищеністю прав жінок нормами трудового та соціального законодавства. Також нерівність чоловіків і жінок проявляється у

нерівних можливостях просування на вищі посади, отриманні різної оплати праці за рівнозначну роботу, залишенні на роботі при скороченні штатів.

Вищезазначене обумовлює важливість та актуальність дослідження проблем реалізації гендерної рівності за трудовим правом України та необхідність розробки науково обґрунтованих прогнозів та рекомендацій з удосконалення відповідного національного законодавства та правозастосовної практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливе для трудового права наукове завдання щодо визначення теоретичних засад реалізації гендерної рівності у трудовому праві України. Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяючи послідовно в повній мірі розглянути всі проблеми, визначені дисертанткою. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом широкої джерельної бази.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційної роботи становлять наукові праці із загальної теорії держави і права, конституційного, цивільного, трудового, міжнародного та інших галузей права, а також філософії, історії, психології тощо. Нормативну основу роботи склали Конституція України, міжнародні правові акти у сфері праці, закони та підзаконні нормативно-правові акти України. Інформаційну та емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять вітчизняні й зарубіжні інформаційні та періодичні видання, статистичні дані, аналітичні висновки, експертні оцінки.

У дисертаційній роботі висвітлено широке коло нових проблем забезпечення рівності чоловіків та жінок і запропоновано оригінальні авторські підходи щодо їх вирішення. Дисертантка коректно полемізує з іншими науковцями, аргументує свої судження, пов'язує загальнотеоретичні проблеми з конкретним емпіричним матеріалом.

В цілому комплексний підхід до використання методів дослідження надав

змогу всебічно розглянути стан дотримання гендерної рівності у правовідносинах працевлаштування та трудових правовідносинах.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній науці трудового права комплексним дослідженням теоретичних засад реалізації гендерної рівності у трудовому праві України, в якому подано нові ідеї й визначено сучасні тенденції розвитку нормативного забезпечення у відповідній сфері з урахуванням реформування трудового законодавства.

За результатами дисертаційного дослідження сформульовано низку положень, що виносяться на захист та містять елементи наукової новизни. Зокрема слід виділити те, що дисертанткою вперше виявлено специфічні національні особливості гендерного розвитку України, відмінності історичного процесу становлення рівності соціальних статей і сучасних їх перетворень, відображення реальних умов у системі створення і застосування гендерного законодавства. Дістали подальшого розвитку теоретичні напрацювання щодо визначення понятійного апарату, пов'язаного з проблемами гендерної рівності в законотворчій та практичній діяльності держави і суспільства. Дисертанткою запропоновано слушне авторське визначення гендерної рівності, під якою розуміється рівний правовий статус жінок і чоловіків та урівноваження за допомогою системи спеціальних засобів їх можливостей реалізувати свої права, свободи та інтереси в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Дістало подальшого розвитку визначення заходів щодо вдосконалення правових механізмів забезпечення гендерної рівності в трудових правовідносинах через законодавчу, наглядову та правозастосовну діяльність.

Оцінка змісту дисертації. Вдалою та обгрунтованою з наукової точки зору є структура рецензованої наукової праці, якою обумовлена повнота і всебічність розкриття дисертанткою предмету дослідження. Структура дисертації є логічно обгрунтованою та відповідає поставленим завданням, об'єкту та предмету дослідження.

Робота складається із анотації, списку публікацій за темою

дисертаційного дослідження, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Розділ 1 «Соціально-правова характеристика історичного виникнення та становлення гендерної рівності в Україні» містить три підрозділи, в яких розглядаються історично-правові підходи до визнання рівності прав чоловіків та жінок у суспільстві, надаються теоретично-правові визначення понять, пов'язаних з гендерною рівністю, здійснюється гендерна експертиза сучасного трудового законодавства України.

Розділ 2 «Гендерна рівність трудових прав в контексті реалізації трудових правовідносин» містить три підрозділи, в яких вивчається стан забезпечення гендерної рівності при прийомі на роботу, в процесі реалізації трудової функції та при трудо-правовій відповідальності і трудових спорах.

Розділ 3 «Правові тенденції подальшого забезпечення реалізації гендерної рівності у трудовому праві України» містить два підрозділи, в яких аналізується зарубіжний досвід законодавчого забезпечення гендерної рівності та пропонуються напрямки вдосконалення реалізації принципу гендерної рівності в трудовому праві України.

Висновки дисертантки впливають зі змісту роботи, мають самостійний характер, науково обґрунтовані, містять авторські формулювання понять та пропозиції щодо вдосконалення трудового законодавства. Серед них можна виділити наступні. По-перше, про доцільність розробки державної програми підтримки та розвитку галузей національної економіки, де працюють переважно жінки (текстильна, швейна, трикотажна, шкіряно-галантерейна, взуттєва, хутрова тощо), з метою створення нових робочих місць для жінок та посилення їх соціального захисту, а також додаткового стимулювання жінок до організації середнього та малого, зокрема сімейного бізнесу (стор. 176). По-друге, про напрацювання інституційних механізмів – наглядових інстанцій за дотриманням законодавства щодо забезпечені рівних вимог при прийнятті працівників на роботу (такі структури пропонується сформувати як у

державних органах (Міністерство соціальної політики України, Державна служба зайнятості), так і за участю громадських організацій) (стор. 178). По-третє, про розробку нової державної стратегії забезпечення гендерної рівності, яка окреслила б сфери правового впливу з метою забезпечення принципу рівності між жінками і чоловіками, встановила б моделі поведінки учасників відповідних груп відносин, що особливо насичені проявом гендерних стосунків, визначила засади, рівень «втручання» держави як засобу примусу, наглядові функції та участь громадських організацій у цьому процесі (стор. 180).

Аналіз змісту опублікованої анотації засвідчує відповідність основним положенням, які викладені в тексті дисертації. Анотацію та текст дисертації оформлено відповідно до вимог, установлених МОН України.

Наукове і практичне значення дисертації. Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері при подальших дослідженнях проблемних питань забезпечення рівності чоловіків і жінок при працевлаштуванні, кар'єрному зростанні, встановленні заробітної плати, звільненні з роботи; правотворчій діяльності при внесенні змін і доповнень до чинного трудового законодавства, а також у процесі розробки Трудового кодексу України; правозастосуванні з метою вдосконалення відповідної практики з проблем гендерної рівності; навчальному процесі під час викладання навчальної дисципліни «Трудове право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів тощо.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації достатньо повно викладені у 9 наукових статтях, з яких 5 опубліковано у фахових виданнях України, 2 – у виданнях закордонних країн, 2 – у інших виданнях, а також 3-х тезах науково-практичних конференцій. Усі публікації здійснені без співавторства.

Дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. Дисертанткою надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності та про використанні методики дослідження. У дисертації посилання оформлені належним чином, при використанні тверджень та інформації інших авторів дисертанткою дотримано вимоги норм законодавства про авторське право.

У дисертації Кушнір Н. В не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійний характер дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. Сьогодні актуальним у всьому світі є питання функціонування трудових правовідносин в умовах запровадження керівництвом країн обмежувальних заходів, покликаних запобігти поширенню коронавірусної інфекції COVID-19. Тому в роботі доцільно було б приділити увагу вивченню забезпечення гендерної рівності в трудових правовідносинах в умовах сучасної пандемії.

2. Історичний аналіз становища жінок у суспільстві та державі у період від часів Київської Русі до XX ст. зайняв лише три сторінки дисертації (стор. 29-31). Вважаю, що дисертація багато у чому виграла б, якщо такому історичному аналізу було приділено більше уваги. Для порівняння дослідженню становища жінок в Україні радянського періоду дисертанткою було приділено десять сторінок дисертації (стор. 33-42).

3. На стор. 84 дисертантка відзначає, що вагітні жінки та одинокі матері мають бути додатково захищені у реалізації права на працю. Слід відзначити, що вони і зараз мають додатковий захист нормами трудового законодавства. Може дисертантка хотіла рекомендувати запровадити ще якісь додаткові заходи захисту. Однак інформації про них немає на відповідних сторінках дисертації.

4. Не можна погодитися з позицією дисертантки, яка пропонує у проекті Трудового кодексу України в статях, які закріплюють заборону та обмеження

праці жінок за різних підстав, передбачити, що такі обмеження (заборони) є обов'язковими для роботодавців тільки за вимогою самих жінок. Це на думку дисертантки, підвищить конкурентоспроможність жінок на ринку праці (стор. 105). Вважаю, що це лише послабить захищеність жінок у трудових відносинах, оскільки по-перше, окремі заборони є цілком обґрунтованими з огляду на фізіологічні та інші особливості жінок, по-друге, для роботодавця буде не складно таку вимогу отримати.

Загальний висновок та оцінка дисертації

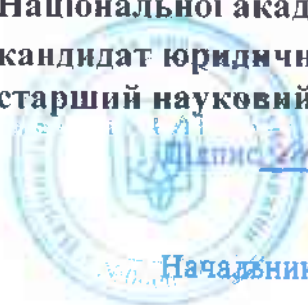
Дисертація Кушнір Наталії Василівни на тему: «Теоретичні засади реалізації гендерної рівності у трудовому праві України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167.

Кушнір Наталія Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**провідний науковий співробітник
відділу координації правових досліджень
Управління планування та координації
правових досліджень в Україні
Національної академії правових наук України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Н. М. Вапнярчук

Дієпис Кушнір Н.М. засвідчую:
прізвище

Начальник ВК

прізвище

В.М. Вапнярчук 04.07